

presence of an independent creative result – an educational product, the acquisition of research experience and independent cognitive skills that are systematic, integrated and meet the cognitive interests and learning capabilities of students.

Key words: *project, project-based learning, project method, teaching methods, cognitive activity, heuristics, creativity, biology teacher, biology lesson.*

УДК 373.5.016:811.161.2'367]:004.775

Вікторія Герман

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2915-7330

Софія Провозьон

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0009-0003-3275-8684
DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/054-064

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті визначено особливості використання онлайн-сервісів під час організації уроків української мови в контексті вивчення розділу «Синтаксис». У результаті дослідження здійснено аналіз онлайн-сервісів, які сприяють розвиткові критичного мислення, комунікативних, творчих та аналітичних навичок учнів. Виокремлено різні аспекти роботи з деякими онлайн-інструментами, подано приклади вправ та визначено способи організації учнів під час їх виконання. Доведено, що використання онлайн-сервісів підвищує ефективність уроків української мови.

Ключові слова: *інтерактивна взаємодія, онлайн-вправи, онлайн-інструменти, онлайн-сервіси, ресурс, речення, синтаксис, урок української мови.*

Постановка проблеми. Сучасна мовно-літературна освіта повинна сприяти розвиткові критичного мислення, комунікативних, творчих та аналітичних навичок учнів. Для досягнення цих цілей вчителів української мови важливо впроваджувати інтерактивні методи навчання, використовувати сучасні технології, стимулювати самостійність та ініціативність учнів (Навчальна програма). Для ефективного навчання сучасним дітям вже недостатньо стандартних методичних підходів, оскільки нове покоління сприймає інформацію по-іншому, їм притаманне «кліпове мислення», тому актуальною проблемою для вчителів української мови є пошук нових форм, методів, прийомів і засобів навчання. Тож при розробці сучасних освітніх програм важливим аспектом вважаємо дослідження особливостей використання онлайн-додатків, ресурсів, сервісів.

Мовна освіта передбачає вивчення одного із найважливіших та найскладніших розділів шкільного курсу української мови – синтаксису, адже він є фундаментом комунікації та спілкування. Оскільки вчителям

необхідно доступно та зрозуміло викладати навчальний матеріал, то виникає необхідність зосередити увагу на пошуку онлайн-сервісів, які допоможуть ефективно організувати уроки.

Аналіз актуальних досліджень. Навчити учнів розуміти та оперувати поняттями синтаксису є обов'язковим завданням загального курсу вивчення української мови. Основні аспекти методики навчання синтаксису представлені у численних дослідженнях мовознавців (Н. Іваницька, М. Пентиліук, К. Плиско, Р. Христіанінова та ін.), які створили наукові доробки та оформили їх у дисертаціях, монографіях, підручниках, методичних посібниках тощо. Сучасні лінгвісти (О. Горошкіна, С. Караман, С. Омельчук, О. Пономарьов та ін.) зосереджують увагу на дослідженні методів і засобів навчання, які забезпечують ефективність процесу викладання української мови.

Аналіз праць О. Гриценчук, В. Дивака, Н. Думанського, І. Іванюк, Т. Крамаренко, В. Трохименко та ін. показав, що науковці досліджують різні аспекти онлайн-сервісів, які надають можливість створювати власні вправи та завдання. Сучасні вчителі зацікавлені у онлайн-інструментах, які мотивують учнів до навчання. Тому ми вирішили обрати для дослідження дану проблему, оскільки вбачаємо у ній нагальну потребу (Брегей, 2023; Павлюк, 2023; Чеперов, 2018).

Мета дослідження – проаналізувати освітні онлайн-сервіси, визначити особливості їх використання та довести доцільність застосування під час вивчення розділу «Синтаксис».

Методи дослідження. Специфіка предмета дослідження вимагає комплексного підходу до його вивчення та застосування низки загальнонаукових і лінгволітературознавчих методів: емпіричного методу спостереження, порівняльно-типологічного, біографічного, культурно-історичного, порівняльного, еволюційного та ін.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ неможливо уявити без інформаційних технологій, які заповнили всі галузі людського життя і стали невід'ємною частиною освітнього середовища. Нове покоління має характерні зміни в поведінці та сприйнятті інформації, тому з'явилася потреба у використанні онлайн-сервісів, які допоможуть вдосконалити ефективність навчання.

Одним із найважливіших розділів граматики, що викликає труднощі в здобувачів освіти, є синтаксис, який досліджує будову словосполучень, речень і способи зв'язку слів у них. У сучасній

лінгвістиці виокремлено три основні одиниці: мінімальна синтаксична одиниця, словосполучення та речення (Шульжук, 2004).

Об'єктом вивчення синтаксису є найменші комунікативні одиниці – речення. Тому якісне оволодіння знаннями та вміннями з синтаксису передбачає успішне формування в учнів комунікативних навичок, без яких неможливо вести спілкування з людьми. Учням важливо засвоїти норми літературної мови, здобути навички виразного читання, орієнтуватися у різних видах речень та правильно їх будувати під час мовлення. Синтаксичний рівень, яким оволоділи школярі, є запорукою успішного використання комунікативної функції мови як засобу для передачі власних думок.

Сприймання синтаксичних одиниць відбувається у практичній діяльності. Ще з початкової школи в учнів закладається основа розуміння синтаксичних конструкцій, яка суттєво розширюється під час вивчення рідної мови в середній школі. Програмою з мовного напрямку визначено, що здобувачі освіти повинні усвідомити та чітко засвоїти синтаксичні поняття: словосполучення (головне та залежне слово у ньому), речення (головні та другорядні члени), особливості складання речень та порядок слів у них, просте та складне речення, види кожного з них. Вивчення синтаксису має безпосередній зв'язок з розвитком зв'язного мовлення. Успішне засвоєння учнями синтаксичних одиниць та базових понять позитивно впливають на усвідомлене удосконалення діалогічного та монологічного мовлення (Олексенко, 2022; Сидоренко, 2015).

Актуальною проблемою сучасного змісту навчальної дисципліни «Українська мова» є пошук ефективних форм, методів, прийомів і засобів навчання, які допоможуть вчителю в організації уроків під час вивчення синтаксису. Для того, щоб забезпечити ефективність і продуктивність кожного уроку української мови у середній школі, вчителю необхідно зосередити увагу на вивченні сучасних інноваційних технологій навчання, заміні застарілих методів і засобів навчання на інтерактивні, цікаві й практично зорієнтовані.

Сучасні учні захоплюються електронними носіями інформації, є впевненими користувачами соціальних мереж (*Instagram, Tiktok*), вони люблять переглядати відео на *Youtube*, ділитися думками з друзями за допомогою програм *Viber, Telegram*. Особливе місце у віртуальному житті учнів посідають комп'ютерні ігри, в яких вони

прагнуть реалізувати власний творчий потенціал, проявити лідерські здібності під час організації командних ігор тощо.

Парадигма сучасної освіти спрямована на заохочення учнів до процесу навчання та враховує інтереси школярів. Тому останнім часом відбувається модернізація змісту освіти, зокрема мовного напрямку. Педагоги дедалі частіше починають цікавитися онлайн-сервісами, платформами, додатками, навчальними порталами, Google-інструментами, за допомогою яких можливо урізноманітнити зміст уроку та заохотити учнів до навчальної діяльності. Ця необхідність виникла ще під час пандемії. Адже всі навчальні заклади були вимушені перейти на дистанційну форму, тому постала нагальна потреба в дослідженні ефективних онлайн-ресурсів, за допомогою яких можливо організувати продуктивний урок (Брегей, 2023; Вихор, 2019; Чеперов, 2018). Вважаємо, що ефективними онлайн-сервісами, які допоможуть у професійній роботі вчителя української мови, є такі: для інтерактивної взаємодії – *Wordwall*, *Mentimeter*, *Kahoot*, *LearningApps*, *Maindmeister*, *Classtime*, *Classtools*, *Purposegames*, *WordMint*, *Triventy*; інтерактивні дошки – *Jamboard*, *Padlet*, *Lino*; для створення презентацій – *Canva*, *Prezi*, *Google-Презентації* тощо.

Сьогодні деякі навчальні заклади відновлюють свою роботу в офлайн-форматі. Проте вчителям не варто відмовлятися від включення у структуру уроку онлайн-сервісів, навпаки, можна набагато цікавіше та продуктивніше провести онлайн-ігри, вправи та інтерактивні завдання. Тому в дослідженні більш детально проаналізуємо онлайн-сервіси, їх можливості та способи організації учнів під час виконання онлайн-завдань з теми «Синтаксис».

На основі аналізу професійної методичної літератури можемо стверджувати, що активізувати пізнавальну діяльність і підвищити рівень зацікавлення учнів можливо з використанням онлайн-сервісів. Інтернет пропонує багато різноманітних сайтів і програм, проте ми зосередимося на трьох онлайн-сервісах, які можна застосувати на уроках вивчення синтаксису.

Wordwall

Wordwall – це багатофункціональний онлайн-сервіс, який надає вчителю можливість переглядати й виконувати вправи, створені колегами та самостійно розробляти завдання, ігри тощо. Педагог може запропонувати учням виконати вправу на будь-якому етапі уроку. Наприклад, можна провести рефлексію з допомогою цього

онлайн-сервісу, використавши шаблон «Випадкове колесо», де в кожному секторі написати запитання, що стосуються теми уроку.

Ресурс *Wordwall* є умовно безоплатним, оскільки в ньому представлено три поточних плани: безоплатний «Базовий» (включає 18 шаблонів та надає можливість створити 5 завдань); «Стандартний» з розширеними функціями (користувач може створити необмежену кількість вправ, роздруковувати у PDF форматі створені матеріали, має вільний доступ до пошуку у «Спільноті» та 18 шаблонів) та «Професіонал» (має усі функції як у плані «Стандартний» та додається ще 15 професійних шаблонів). Перевагою є те, що після ознайомлення з сервісом кожен педагог може спробувати створити вправи й вирішити, який план йому краще обрати (Олексенко, 2022).

Розглянемо декілька вправ, які вчитель може запропонувати учням під час вивчення тем із синтаксису.

Вправа «Односкладні речення»
<https://wordwall.net/uk/resource/66658189>

У даному завданні учням необхідно визначити вид односкладного речення та віднести його у певну «комірку». Якщо учень знаходить правильну відповідь, то йому потрібно «перетягнути» віконце з реченням до обраної категорії («означено-особове», «неозначено-особове», «узагальнено-особове», «безособове», «називне»). Необхідно відмітити приємну особливість сервісу: кожна вправу можна виконати в декількох шаблонах. Тобто зміст вправи не змінюється, а вигляд стає іншим. Оглядово ознайомитися можна з вправою на рис. 1 (справа показано перелік шаблонів, у яких можна зробити саме це завдання) та детальніше за посиланням поданим вище.

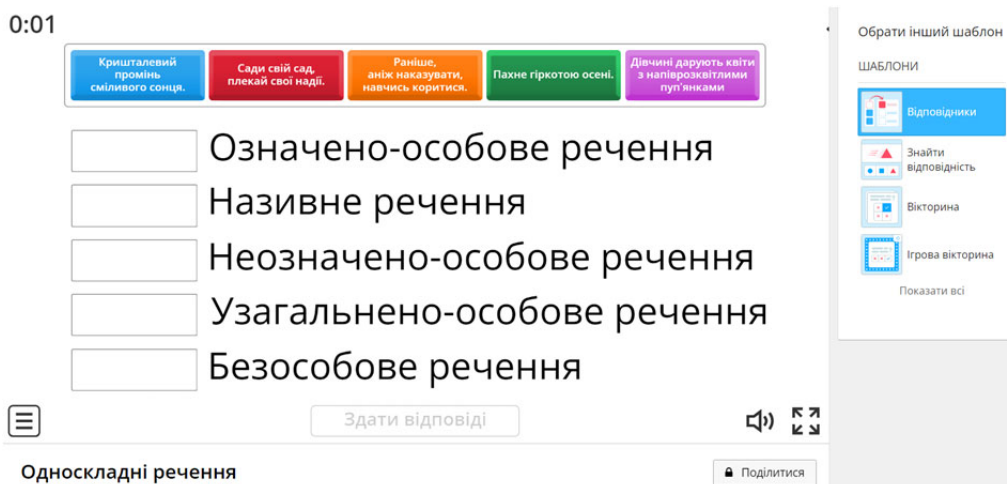

Рис. 1. Вправа «Односкладні речення» з онлайн-сервісу *Wordwall*

Ми пропонуємо провести дану вправу в основній частині уроку, з метою узагальнення та закріплення знань. Можна організувати груповим способом та застосувати змагальний метод: об'єднати учнів у команди по 5-6 осіб та на швидкість запропонувати виконати дану вправу. За отриманими результатами необхідно провести аналіз помилок та звернути ще раз увагу на особливості розподілу односкладних речень за певними видами, особливо тих, у яких було допущено найбільше помилок.

Завдання «Синтаксис» (повторення)
<https://wordwall.net/uk/resource/66840340>

Дана вправа побудована в тестовій формі. У кожному завданні висвітлено запитання, яке стосується синтаксису та представлено по 4 варіанти відповідей. Учні необхідно обрати правильну шляхом натискання на віконце. У вправі фіксується витрачений час на виконання завдання й кількість отриманих балів. Подібні завдання найкраще пропонувати учням в індивідуальному порядку, щоб підготувати їх до діагностичної роботи або просто закріпити знання. Вправа представлена на рис. 2. та за посиланням вище.

Рис. 2. Вправа «Синтаксис» (повторення) з онлайн-сервісу *Wordwall*

LearningApps

LearningApps – це онлайн-сервіс, у якому можна створювати власні методичні розробки в необмеженій кількості, а також ознайомитися з вправами, які створили інші користувачі й виконати їх. Сервіс є повністю безоплатним, у розділі «Категорія» можна обрати певний навчальний предмет. У ресурсі представлені завдання від «дошкільної освіти» до «післядипломної», тобто вправи різної складності.

Для того, щоб розпочати працювати у онлайн-сервісі *LearningApps*, потрібно зареєструватися. Щоб переглянути вправи, це робити не обов'язково; проте, якщо вчитель бажає створити власне завдання, без реєстрації даний намір реалізувати неможливо. Якщо педагог бажає створити свою розробку, то йому потрібно знайти вгорі на панелі напис «Створити вправу» та натиснути на нього, обрати шаблон (загальна кількість доступних шаблонів – 21) та переглянути приклади створених завдань. Потім натиснути «Створити нову вправу». Слід придумати назву, додати опис і поступово створювати завдання. У сервісі існує можливість додавати зображення, озвучений текст, аудіо та відео. Також створене завдання можна редагувати в будь-який момент (Чеперов, 2018). Нижче пропонуємо завдання, які вчитель може запропонувати учням під час вивчення синтаксису.

Вправа «Повні й неповні речення»
<https://learningapps.org/28887506>

Дане завдання виконане в шаблоні «Пазл» (рис. 3). Подані у вправі речення поділені на дві категорії: повні й неповні речення. Полотно, під яким заховалася картинка з висловом Т. Шевченка, поділено на невеликі частинки – пазли, на кожному з яких написано речення. Щоб віднести речення до певної категорії, необхідно натиснути зверху полотна на потрібний напис, а потім на конкретний пазл. Якщо міркування учня правильні, то він зникає; якщо навпаки, то відкривається вікно з поясненням, що необхідно подумати краще.

Рис. 3. Вправа «Повні й неповні речення» в онлайн-сервісі *LearningApps*

Цю вправу учні можуть виконати фронтальним методом. Як продовження вправи, вчитель може запропонувати творче завдання: накреслити у зошиті таблицю з двома стовпчиками (повні й неповні речення), придумати й записати в кожний по 5-6 речень. Також можна заздалегідь підготувати слова, які учні можуть використати під час складання речень.

Вправа «Складнопідрядне речення»

<https://learningapps.org/watch?v=px940okuc24>

Вправа виконана в шаблоні «Скачки» передбачає гру двох учасників у вигляді змагання. У кожного гравця є власний кінь, який спрямовує його до перемоги шляхом обрання правильної відповіді. У даній грі складено одинадцять (шаблон дозволяє створити необмежену кількість) завдань з варіантами відповідей. Запитання стосуються теми «Речення». Після того, як один гравець обрав відповідь, хід переходить до іншого учасника.

Рис. 4. Вправа «Складнопідрядне речення» з онлайн-сервісу *LearningApps*

Створення онлайн-квестів на сервісі від *Всеосвіта*

Сервіс для створення вебквестів від *Всеосвіта* – це чудова можливість для вчителя урізноманітнити урок цікавими завданнями. Щоб створити його, педагогу потрібно на платформі *Всеосвіта* створити особистий профіль. У меню знайти розділ «Мої бібліотеки», натиснути категорію «Мої вебквести» й відкрити «Налаштування гри». Потім зазначити назву та відповідно до кожного елементу картинки можна створити певне завдання (Олексенко, 2022; Павлюк, 2023).

Щоб вебквест був цікавим та мотивував виконувати завдання, потрібно продумати підказки, які учні будуть отримувати після

правильного виконання завдання. Наприклад, у підказках можна зашифрувати слово. Учень «збирає» протягом гри літери та знаходить об'єкт, який є «виходом з рівня». Натиснувши на нього, потрібно записати слово, яке стане ключем та перемогою. На рис. 5. представлено приклад вебквесту, який вчитель може запропонувати учням під вивчення простого речення.

Вебквест «Синтаксичний розбір простого речення»

<https://vseosvita.ua/webquest/start/s/24325/1342570-f2226f52>

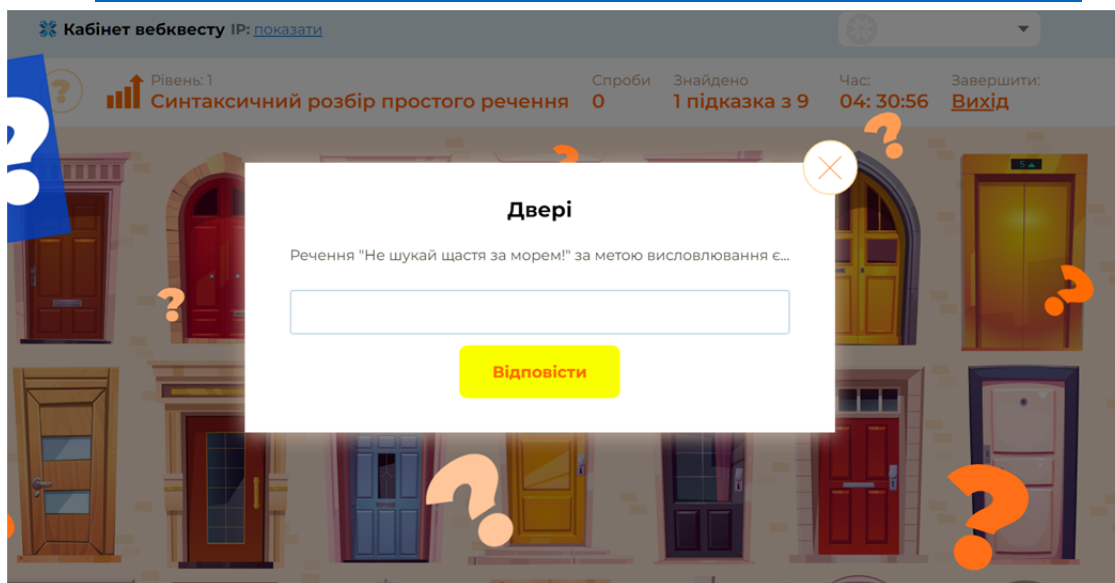

Рис. 5. Вебквест «Синтаксичний розбір простого речення»

Даний вид роботи може здійснювати не лише вчитель, а й учні можуть активно долучатися до їх створення. Це може бути проектна робота в групах, по закінченні якої діти представлять результати й запропонують своїм однокласникам пройти власноруч створений квест. Таким чином, в учнів розвиватимуться творчі й лідерські здібності, удосконалюватимуться навички комунікації.

Проаналізовані онлайн-сервіси допомагають вчителю мотивувати сучасного учня до вивчення української мови, тому педагогам варто звернути особливу увагу на майстер-класи та курси підвищення кваліфікації, які пропонують подібні теми. Однак не варто перенасичувати урок лише онлайн-вправами, а й використовувати інші види робіт, бо постійне використання інноваційних технологій може відволікати дитину від процесу навчання й призвести до зниження концентрації.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, використання онлайн-сервісів на уроках української мови підсилює пізнавальний інтерес учнів, візуалізує навчальний матеріал,

полегшує його сприйняття, забезпечує повноцінне засвоєння знань, умінь та навичок, робить навчання яскравішим та ефективнішим. Цікаво оформлене й представлене завдання спонукає школярів активно долучатися до його виконання. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в розробці та впровадженні онлайн-сервісів під час вивчення теми «Пунктуація» на уроках української мови.

ЛІТЕРАТУРА

- Брегей, Ю. (2023). Вивчення української мови і літератури в процесі дистанційної форми навчання. *Наукові записки ЛДУБЖД. Педагогіка і психологія*. № 1. (Brehei, Yu. (2023). Studying the Ukrainian language and literature in the process of distance education. *Scientific notes of the Lviv State University of Life Safety. Pedagogy and psychology*. No. 1).
- Вихор, В. (2019). До проблеми навчання синтаксису у середній школі : особливості односкладних речень. *Вісник Черкаського університету. Сер. «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. № 2. (Vykhor, V. (2019). To the problem of learning syntax in secondary school: features of monosyllabic sentences. *Cherkasy University Bulletin. Ser. "Pedagogical sciences"*. 2019. Issue No. 2).
- Олексенко, Я. (2022). Використання онлайн-ресурсів для навчання української мови і літератури. *Українська мова і література в школі*. 2022. № 74-75. (Oleksenko Ya. (2022). Using online resources for teaching Ukrainian language and literature. *Ukrainian language and literature at school*. 2022. No. 74-75).
- Павлюк, Н., Пукало, С. (2023). Інноваційні методи навчання української мови в основній школі. The 9th International scientific and practical conference «Scientists and existing problems of human development» (November 14-17, 2023) Zagreb, Croatia. *International Science*. (Pavliuk, N., Pukalo, S. (2023). Innovative methods of teaching the Ukrainian language in primary school).
- Сидоренко, В. (2015). Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. № 1. (Sydorenko, V. (2015) Linguistic principles of teaching syntax and punctuation of the Ukrainian language for 8th-9th grade students in the conditions of the updated educational paradigm. *Ukrainian language and literature at school*. No 1).
- Навчальна програма з української мови для 6-9 класів. (2011). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (Ukrainian language curriculum for grades 6-9. (2021).
- Чеперов, Д., Заливчий, І. (2018). Онлайн-ресурси та додатки для вивчення української мови: матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії, 25-26 квітня 2018 р. Том I. Полтава : РВВ ПДАА. (Cheperov, D., Zalyvchyi, I. (2018). Online resources and applications for learning the Ukrainian language: materials of the student scientific conference of the Poltava State Agrarian Academy, April 25-26, 2018. Tom I. Poltava: RVV PDAA).
- Шульжук, К. (2004). Синтаксис української мови: навч. посіб. Київ: «Академія». (Shulzhuk, K. (2004). Syntax of the Ukrainian language: teaching. manual Kyiv: "Academy").

SUMMARY

Herman Viktoriia, Provozon Sofiia. Using online services during the study of syntax in Ukrainian language lessons.

The article defines the peculiarities of using online services during the organization of Ukrainian language lessons in the context of studying the "Syntax" section.

A number of general scientific and linguistic-literary methods are comprehensively applied: empirical method of observation, comparative-typological, cultural-historical, comparative, evolutionary, etc.

It was established that in order to ensure the productivity of each lesson of the Ukrainian language in secondary school, the teacher needs to focus on studying modern innovative learning technologies, replacing outdated methods and tools with interactive, interesting and practically oriented ones.

Effective online services that will help in the professional work of a Ukrainian language teacher are as follows: for interactive interaction – Wordwall, Mentimeter, Kahoot, LearningApps, Maindmaister, Classtime, Classtools, Purposegames, WordMint, Triventy; interactive boards – Jamboard, Padlet, Lino; for creating presentations - Canva, Prezi, Google Presentations; for preparing quests - online quests on the Vseosvita service.

As a result of the research, an analysis of online services that contribute to the development of critical thinking, communicative, creative and analytical skills of students was carried out, namely: Wordwall, LearningApps, online quests on the service from Vseosvita.

Different aspects of working with online tools are singled out, examples of exercises are given, and ways of organizing students during their implementation are defined. It has been proven that using online services increases the effectiveness of Ukrainian language lessons.

We see prospects for further research in the development and implementation of online services during the study of the topic "Punctuation" in Ukrainian language lessons.

Key words: *interactive interaction, online exercises, online tools, online services, resource, sentence, syntax, Ukrainian language lesson.*

УДК 378

Олександр Дорогін

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID ID 0009-0007-7800-4836

DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/064-075

СТРУКТУРА ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ДЮСШ ЗАСОБАМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ОСВІТИ

Мета статті – уточнення сутності превентивної освіти, визначення компонентного складу здоров'язберезувальної компетентності вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спрямованості відповідних організаційно-педагогічних умов. Основні методи: аналіз наукової літератури, уточнення понятійно-категоріального апарату, систематизація та структурування. Конкретизовано компоненти здоров'язберезувальної компетентності вихованців ДЮСШ. Практичне значення дослідження полягає у можливості реалізації визначених організаційно-педагогічних умов тренерами ДЮСШ.